

ПОГЛЯД Д. ЮМА НА СПІВВІДНОШЕННЯ ОБ'ЄКТИВНОГО ТА СУБ'ЄКТИВНОГО В ТЕОРІЇ ЕСТЕТИЧНОЇ ОЦІНКИ

О.В. Солоділова, кандидат філософських наук, доцент,

Східноукраїнський національний університет ім. В. Даля,
м. Сєвєродонецьк

Проблема співвідношення суб'єктивного та об'єктивного в теорії естетичної оцінки є провідною в естетичній аксіології. Цікаво це по-перше тим, що довгий час оцінюючу діяльність, тобто роботу експерта з питань мистецтва, вважали заснованою на даних відчуттів. Поширена думка, що всі людські відчуття є проявом особистості і що ніякого відношення до об'єктивного сприйняття дійсності вони не мають. Але ще Д. Юм писав про існування сприйнять розуму та безпосередніх сприйнять. Як він вважав, сприйняття розуму можуть лише скопіювати та намагатися відтворити справжні відчуття. Та вони ніколи не зможуть досягти повної життєвості тих відчуттів: „Які б не були блискучі фарби поезії, вона ніколи не намалює нам природу так, щоб ми не прийняли опис за справжній пейзаж” [1, 35]. Тобто перші враження неможливо відтворити до ідеального повторення навіть за допомогою емоційної рефлексії. З точки зору номіналізму та сенсуалізму Юм розділяє всі види сприйнять розуму на два класи, які відрізняються за ступенем сили та жвавості. Менш інтенсивні він назвав ідеями, другі – враженнями, всі наші більш жваві сприйняття, коли ми чуємо, бачимо, торкаємось, кохаємо, ненавидимо, бажаємо [1, 56].

В процесі сприйняття твору мистецтва експерт керується як інтелектуальними, так і чуттєвими знаннями, досвідом, а саме враженнями та розумом, який пригадує ті враження, поєднує їх між собою, переносить їх з одного елементу на інший, збільшує або зменшує інтенсивність вражень і нарешті дає оцінку, висловлену за допомогою оціночного судження. Весь матеріал для мислення дається нам зовнішніми та внутрішніми почуттями, і лише їх змішування або поєднання є справою розуму та волі.

Продовжуючи цю думку Д. Юм зазначає, що майже всі ідеї тим чи іншим чином є абстрактними, а тому слабкими та неясними. Їх можна легко сплутати з іншими, якщо вони схожі, але мають різні значення. Враження ж навпаки є настільки сильними та жвавими, що відносно них майже неможливо натрапити на помилку. Саме тому в науці досить часто можна зустріти співпадіння понять, а у враженнях, почуттях дуже рідко можна помилитись, бо всі вони мають свої певні назви. Наприклад, червоний колір неможливо сплутати з зеленим, оскільки він, на думку Юма, єдиний для всіх. Тому для професійного оцінювання треба бути дуже уважним та мати ясний розум, а краще ясні почуття, які допомагають не помилитись.

Оскільки поряд з отриманням вражень йде робота розуму щодо змішування та поєднання ідей, то на цьому етапі Д. Юм припускає існування трьох принципів зв'язку між ідеями: схожість, суміжність у просторі та часі та причинність. На його думку мало хто може сумніватись в тому, що вказані принципи дійсно допомагають поєднанню ідей: „Портрет природно переносить наші думки до оригіналу; згадування одного приміщення в певній будівлі природно приводить до питання або розмови про інше; а думаючи про поранення, ми навряд чи можемо утриматись від думки про наступний за ним біль” [1, 74]. Та навіть після цієї заяви Юм не стоїть на своїх засадах однозначно, він припускає, що існують й інші способи поєднання ідей, але не говорить які.

Серед принципів поєднання ідей автор головним виділяє причинність і пояснює чому. Причина завжди веде за собою дію, але не всяка дія дає можливість чітко зрозуміти її причину. Виявити це можливо за допомогою досвіду. Тільки божевільний, зазначає Юм, може піддати сумніву авторитет досвіду, окрім філософа. При цьому суть усіх висновків з досвіду становлять, що від причин зовнішньо схожих очікується поява схожих дій. Навіть маючи досвід багатьох років життя, людина все ж думає, що близькі об'єкти завжди знаходяться поряд один з одним і слідом робить висновок про існування одного об'єкта з появою іншого. Кожний об'єкт має свою внутрішню силу, яка є у відповідності до зовнішнього вигляду, і людина не завжди отримує знання про внутрішню силу одного

об'єкта, яка дає поштовх для появи другого об'єкту. Її також ніякий процес розумування не спонукає до цього. Не зважаючи на це вона відчуває, що мусить зробити такий висновок, знаючи що її мозок у цьому процесі не відіграє жодної ролі. Існує якийсь принцип, який змушує її так робити. Принцип цей Д. Юм називає „звичка, або навик, бо повторення якого-небудь вчинку або дії породжує схильність до поновлення того ж вчинку або дії незалежно від впливу якого-небудь міркування або пізнавального процесу” [1, 83]. І він наполягає зупинитись на звичці як останньому принципі за яким діє природа людини.

Література

1. Юм Д. Исследование о человеческом разумении [Текст] : пер. с англ. /Д. Юм. – М. : „Прогресс”, 1995. – 237 с.